

Zuunig op erfgoed,

Leo Adriaanse, Provinciaal museumconsulent van Zeeland

Allereerst van harte gefeliciteerd met de voltooiing van jullie netwerkaanpak. Het is goed bij zo'n evaluatiemoment als dit symposium van vandaag de kennis te delen met andere gewesten van Nederland. Ook in Zeeland hebben wij in de jaren 2007 en 2008 een netwerkaanpak uitgevoerd. Deelnemers waren musea en archieven. In de nabije toekomst willen we het terrein van de deelnemers nog wat verbreden binnen de erfgoedsector. Naar goed gebruik hebben we er maar gelijk een Zeeuws titel aan meegegeven: Zuunig op Erfgoed.

Nog even kort samengevat: de Zeeuwse aanpak sloot aan bij de landelijke aanpak van ICN en LCM. In de uitwerking hebben wij zelfs dezelfde veiligheidsadviseur als die van Gelderland ingeschakeld: Ton Cremers. Doel van de Netwerkaanpak Veiligheidszorg is om in de toekomst bij musea en andere collectiebeherende instellingen calamiteiten voor te zijn, of beter aan te kunnen, dankzij

goede samenwerking. Door de opbouw van een preventienetwerk van zo'n 10 tot 15 deelnemers, wordt kennis vergaard en worden producten ontwikkeld die musea en andere collectiebeherende instellingen helpen bij het opstellen en invoeren van een calamiteitenplan en een ontruimingsinstructie. Ook is goede samenwerking met de veiligheidsdiensten daarbij van groot belang gebleken. In Zeeland werd als aanvullende doelstelling meegenomen om zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij de gemeentelijke rampenplannen. In juli 2006 werd in alle Zeeuwse gemeenten de handreiking 'Bijlage L Cultuurbescherming' (ingevuld) vastgesteld door de colleges van B&W en ingevoerd in de gemeentelijke rampenplannen.

Als we nog iets meer inzoomen op de Zeeuwse aanpak, noem ik u nog enkele feiten. Zeeland kent een kleinere erfgoedsector dan Gelderland. Zoals hiervoor al gemeld besloten we van start te gaan

met die instellingen waar het roerend erfgoed, het collectiebeheer, een centrale doelstelling vormt. Dat zijn in Zeeland 57 instellingen: musea, archieven en één vakbibliotheek. Het is ons voornemen om in een volgende fase er ook kerken, historische stadhuizen, buitenplaatsen, e.d. aan toe te voegen. 43 instellingen tekenden in op de netwerkaanpak. Alle archieven, de Zeeuwse Bibliotheek (waarbinnen het Zeeuws Documentatiecentrum) en van de musea vrijwel alle musea aangesloten bij de Vereniging van Zeeuwse Musea. Ik zei zojuist "tekenden in". Want zo was het ook opgezet. Wij lieten het bevoegd gezag van de instellingen een deelnameformulier tekenen waarin men aangaf de netwerkaanpak te zullen voltooien met het opleveren van een integraal veiligheidsplan, met aandacht voor mensen, collecties en gebouwen. En dat plan moest ook nog eens vastgesteld zijn door het bevoegd gezag. Deelnemers aan de workshops zijn immers vaak mensen die zich bezig houden met collectiebeheer of facility management. Maar commitment van directie of bestuur maakt de plannen pas operationeel voor de toekomst. 31 deelnemende instellingen is dit ook echt gelukt bij voltooiing van de netwerkaanpak. Bij de 12 instellingen voor wie dit niet gold, ging het meestal om uitstel voor enige tijd vanwege een verbouwing. Een enkele instelling kampte uiteindelijk toch met capaciteitsproblemen voor de voltooiing. In vrijwel alle instellingen werd de deelname aan de netwerkaanpak afgerond met een praktijkoefening op basis van het veiligheidsplan, o.l.v. Ton Cremers.

In september 2007 leverden we vier veiligheidsnetwerken op met in totaal dus 43 deelnemende instellingen. De grote vraag is dan altijd: hoe nu verder. De instellingen hebben aangetoond hun zaakjes intern nu goed op orde te hebben, maar daarmee heb je nog geen netwerk. Ik gaf al eerder aan dat in de toekomst de netwerken kunnen worden uitgebreid met andere categorieën erfgoedinstellingen. Maar we hebben besloten in het eerste jaar de reeds aanwezige deelnemers met elkaar te laten netwerken. Ieder netwerk heeft een coördinator vanuit één van de deelnemende instellingen. Dat coördinatorschap gaat om de twee jaar wisselen. Men neemt een kijkje in elkaars keuken en bespreekt bijvoorbeeld ontruimingsinstructies en BedrijfsHulpVerlening. Net als elders in het land wordt in Zeeland momenteel een specifieke training voor CollectieHulpVerlening voorbereid. Binnen de netwerken is men bezig met het samenstellen van zogeheten calamiteitenkits. Ook willen we rechtstreekse lijntjes aanleggen tussen de vier Zeeuwse netwerken en het landelijke Kenniscentrum Veiligheid Cultureel Erfgoed. Én: we zijn vroegtijdig begonnen met het implementeren van de vier netwerken in de Veiligheidsregio Zeeland (één voor de hele provincie). Dat betekent bijvoorbeeld dat bij de regionale brandweer de contactgegevens van de erfgoedinstellingen op de zogeheten aanvalskarten zijn opgenomen.

De samenwerking met de Veiligheidsregio kreeg in de loop van 2008 een bijzondere invulling. Waar we in de netwerkaanpak tot dan toe veelal bezig waren geweest met lokale calamiteiten zoals brand of inbraak, ging de aandacht afgelopen jaar uit naar een grootschaliger ramp: een overstroming. In Zeeland geen ondenkbaar gegeven. De kans dát het weer een keer gaat gebeuren is groot, de vraag is alleen wanneer. In november 2008 vond de oefening 'Waterproef' onder regie van de Taskforce Management Overstromingen plaats, waarin werd onderzocht of Nederland klaar is voor een overstromingsramp, minstens in de orde van grootte van 1953. De landelijke taskforce werd in Zeeland uitgewerkt in het uitvoeringsprogramma WaVe, Watersnood Aanpak Veiligheidsregio Zeeland, opgedeeld in vier fasen (uiteenlopend van de fase voor een doorbraak tot wederopbouw). In deze vier fasen worden verschillende processen uit de rampenbestrijding nader bestudeerd en uitgewerkt. Eén van de projecten uit WaVe was 'Kritieke Spots'. Doel van dit project was onderzoek te doen naar de kritieke punten ten aanzien van overstromingen vanuit zee. Het gaat daarbij om alle denkbare punten in de voorbereiding van de rampenbestrijding. In het project werd de nadruk gelegd om de volgende aspecten: opvang van mensen, opvang van vee, chemische industrie, vitale infrastructuur, verkeersmanagement en (heel bijzonder) cultureel erfgoed. Hiervoor ging de Veiligheidsregio Zeeland een samenwerking aan met het Zeeuws maritiem muZEEum en COVRA, de Centrale Organisatie voor Radioactief Afval. Dit bedrijf heeft twee jaar geleden de Zeeuwse musea een gratis contract voor 100 jaar aangeboden voor museaal medegebruik en inmiddels is hier niet alleen een centrale depotvoorziening ingericht, maar is COVRA ook beschikbaar voor noodopvang in geval van calamiteiten of rampen. Op 27 oktober 2007 vond een evacuatieoefening plaats met een deel van de collectie van het muZEEum. De oefening en bevindingen zijn op dvd vastgelegd, die ik u zodadelijk zal laten zien.

Op verzoek van het muZEEum wordt het hele filmpje getoond en niet een fragment er uit. Dit duurt 10 minuten. Aan het einde van het filmpje wordt al een aantal bevindingen weergegeven. Maar ik leg er hier alvast ook een paar aan u voor:

- Waar evacuatie bij bijvoorbeeld brand of de oefeningen daarop, altijd plaatsvinden onder paniekerige omstandigheden, is dat in dit geval niet aan de orde. Dat maakte het voor het rollenspel een plezierig soort oefening. Er kan heel planmatig worden gewerkt.
- Uit de oefening bleek dat alles heel veel tijd nodig heeft. De voorbereiding op de overstroming wordt uitgedrukt in dagen, van circa T-12 tot T-1. Vanaf T-8/T-7 is nagenoeg zeker dat de overstroming daadwerkelijk zal gaan plaatsvinden. Evacuatie van erfgoed is mogelijk tot T-5 en T-4. Daarna niet meer; dan gaat de aandacht naar andere categorieën uit. Wacht niet tot T-5. Begin op tijd. Beter een keer voor niets het hele scenario uitgevoerd, dan te laat.
- En: evacueer zo min mogelijk horizontaal. De afstanden zijn al snel veel te groot. In geval van deze oefening zijn wij uitgegaan van een waterstand tot 5,5 meter boven NAP. Gekeken werd welke

objecten dan het gebouw moesten verlaten (= horizontaal) of hogerop in het gebouw konden worden aangebracht (= verticaal).

- Tot slot: ook hier gold wat we in de netwerkaanpak bij brandoefeningen hebben ervaren. De samenwerking met de hulpverleningsdiensten was heel plezierig en effectief, maar men is niet altijd direct ter plaatse. Zelfredzaamheid is daarom van groot belang.

Hier wil ik het even bij laten en u kunt nu gaan kijken naar een impressie van de evacuatie.